

INLEIDING TOT DE SOCIOLOGIE

LES 1: SOCIOLOGIE; EEN WETENSCHAP VAN DE SAMENLEVING

Sociologie gezien vanuit de context “Het speelveld, de spelregels en de spelers” |

Sociologie observeert, beschrijft, analyseert en verklaart.

Het speelveld zijn de samenlevingsverbanden (universeel toegankelijke locaties), de spelregels zijn de geboden en verboden in context van plaats en tijd (wetten en ongeschreven regels), de spelers zijn de actoren (entiteiten zoals individu's, organisaties...) en het spel is samenleven.

Sociologische verbeelding ('Sociological imagination', Wright Mills) |

Het vermogen om afstand te nemen en van daaruit verbanden te zien tussen het leven van individuen en de historische en maatschappelijke context waarin ze leven, tussen individuele klachten en sociale omstandigheden. Sociologische verbeelding laat toe om te begrijpen dat de ruimere historische en maatschappelijke context onmiddellijke gevolgen heeft voor het eigen leven en levensloop. De drie componenten van de sociologische verbeelding zijn

- 1) geschiedenis (hoe kwam een samenleving tot stand en hoe verandert ze?),
- 2) biografie (welke mensen bevolken een bepaalde samenleving?) en
- 3) sociale structuur (hoe werken de maatschappelijke instituties, wat zijn de dominante instituties, hoe houden ze de maatschappelijke orde in stand?).

Mills: Sociology is “the vivid awareness of the relationship between experience and the wider society”.

The social versus the individual |

Het persoonlijke en het maatschappelijke zijn gescheiden door persoonlijke waarneming en contingenties.

Contingent: Afhankelijk van de maatschappelijke context. Die kon ook anders zijn, wat wil niet zeggen dat die context arbitrair is. (Arbitrair = op basis van willekeur.)

Contingentietheorie: Beschouwt organisaties als open systemen, die door de omgeving worden beïnvloed en waarmee ze rekening moeten houden (en die door de organisatie wordt beïnvloed). Omgevingskenmerken zijn de economische structuur en

conjunctuur (crisis, concurrenten, de beurs), de maatschappelijke ontwikkelingen (arbeidsmarkt, afzetmarkt, vakbonden, gezinspatronen), de politieke ontwikkelingen (wetgeving, regering), de directe omgeving (de buurt), de spelers uit die omgeving (de belanghebbenden of 'stakeholders').

Dominante maatschappelijke instituties zorgen voor sociale structuur.

“Alles is contingent, maar daarom nog niet arbitrair” |

De realiteit zoals ze nu is is het gevolg van de samenloop van omstandigheden, en is dus niet willekeurig, maar had wel anders kunnen zijn.

Demografie |

De sociale wetenschap die de kwantitatieve aspecten van een bevolking bestudeert, zoals de omvang, ruimtelijke verdeling of samenstelling van de bevolking naar variabelen zoals leeftijd, geslacht, nationaliteit, etniciteit, onderwijskwalificatie of beroep, mate verstedelijking. Vooral ontwikkelingen in de nataliteit (geboorten), mortaliteit (sterven), migratie en veroudering van een bevolking staan centraal, wegens hun belang voor de samenleving.

Padafhankelijkheid |

Gebeurtenissen (en keuzes) uit het verleden bepalen latere toestanden en ontwikkelingen. Daardoor worden sommige uitkomsten onmogelijk, wat niet wil zeggen dat verandering uitgesloten is.

Het dagelijks leven door de bril van een socioloog |

Over eten en drinken: Door naar de wijze van eten te kijken, worden sociale patronen zichtbaar. (Menell (1992 & 1996))

Over sport: symbolische codes: lichaamscontact wordt vermeden in “hogere” sporten. Lichaamscontact is populair bij de arbeidersklasse. De introductie van bijv. bokshandschoenen symboliseren de algemene disciplineren van de arbeidersklasse.

Over mode en lijfstijl: Wordt een stijl overgenomen door de brede lagen van de samenleving, dan verliest ze haar *trendy* monopolie karakter.

Over liefde: liefde is blind, maar de keuze van een partner niet. In die zin wordt zelfs verliefdheid sociaal gestuurd.

Over echtscheiding: onafhankelijke variabelen: frequentie echtscheiding, inkomen beroep, leeftijd en woonplaats; afhankelijke variabelen: de omstandigheden waaronder een huwelijk gesloten wordt en de omstandigheden waaronder een huwelijk ontbonden wordt.

Er bestaat een verminderde druk om samen te blijven vanwege kinderen, er is een

dalende sociale controle op het privéleven van mensen door kerk en familie en erosie omtrent klassieke solidariteitsverbanden.

Over zelfdoding: *Emile Durkheim (1897):* Variabelen: religie, burgerlijke staat, woonplaats (stad of platteland), aan- of afwezigheid van militaire opleiding → Een teveel of tekort aan sociale integratie leid(de) tot meer zelfdodingsgedrag.

Over arbeid: arbeidsethos: vandaag zien “we” arbeid als “het hoogste goed” (= arbeidsethos), terwijl men daar vroeger niet zo respectvol naar keek. (Fam...)

- Arbeid was een criterium voor toegang tot het hiernamaals @ Calvijn.
- De meeste werkelozen willen om financiële, sociale en psychologische redenen snel werk.
- Kwaliteit van arbeid: *substantieel*: “een welvarende samenleving als de onze moet principieel aandacht hebben voor het welzijn bij de arbeid”; *instrumenteel*: “vertrekt weleer van de kosten die gepaard gaan met een slechte kwaliteit van de arbeid”.

Latent deprivatiemodel (Jahoda) @ arbeid: De stelling dat betaalde arbeid, naast de manifeste functie (het verwerven van een inkomen en van andere materiële voordelen (en anders bijstand)), een hele reeks latente functies bevat, zoals het structureren van de tijd, het voorzien van sociale contacten en het verschaffen van sociale status. Alhoewel ze niet als een essentieel onderdeel van het arbeidsproces worden ervaren en niet altijd bewust worden nagestreefd, zijn ze toch cruciaal voor het welzijn van het individu.

Job demand-job control-model (Karasek) @ arbeid: Een model waarbij vier types arbeidssituatie worden onderscheiden, op basis van twee variabelen: regelbehoeften (werkdruk) en regelmogelijkheden (beslissingsruimte).

- Zinloos werk
Lage werkdruk, hoge beslissingsruimte: stressrisico's.
- Actief werk
Hoge werkdruk, hoge beslissingsruimte: leermogelijkheden.
- Passief werk
Lage werkdruk, lage beslissingsruimte: leermogelijkheden.
- Slopend werk
Hoge werkeisen, lage beslissingsruimte: stressrisico's.

Over ziekte en dood: de sociologie biedt drie verklaringen voor ongelijke levensverwachting:

- Artefactverklaring: Het komt door de onderzoeksmethoden en meetinstrumenten, want bepaalde mensen kunnen hun gezondheidsproblemen

niet goed rapporteren en/of zien hun aandoening(en) niet als gezondheidsprobleem.

- Sociale mobiliteit: De processen van sociale stijging en sociale daling op de maatschappelijke ladder, meestal gemeten aan de hand van de SES. Vormen zijn intragenerationele en intergenerationele, horizontale en verticale, positionele en individuele mobiliteit. Kan ook betrekking hebben op waarden of maatschappelijke objecten (Sorokin).
 - o SES (sociaaleconomische status): Indicator van de sociale positie die wordt gemeten aan de hand van de variabelen onderwijs, inkomen en beroep. Leef-, woon- en arbeidsomstandigheden, gerag en levensstijl, kennis, opvattingen, houdingen, waarden en een sociaal netwerk om op terug te vallen in verband met gezondheid.
- Sociaal-oorzakelijke verklaringen: de (sociale) omgeving waarin iemand opgroeide en leeft. Daaronder vallen de financiële middelen voor de aanschaf van voedsel en kennis over voedsel.

Een eerste definitie van sociologie |

Sociologie is de wetenschap die de maatschappelijke patronen en structuren bestudeert, in hun ontstaan, voortbestaan en veranderen, en tevens het sociale handelen van mensen in de interactie met deze patronen en structuren. Een bepaalde ordening van de wijze van samenleven (als sociaal feit), dus volgens regelmaten of routines, binnen een sociale ruimte (territorium) en sociale tijd.

Symbolische structuren (of ‘cultuurpatronen’): De tweede dimensie van onze definitie van sociologie. Betreffen de geïnstitutionaliseerde opvattingen (waarden en normen, doelstellingen en verwachtingen) en focust op het patroonmatige, het gestructureerde karakter daarvan. (De eerste dimensie verwijst naar gedragspatronen.)

Magische driehoek (Berger & Luckmann, 1966): De samenleving is een menselijk product. ↔ De samenleving is een objectieve werkelijkheid. ↔ De mens is een sociaal product.